

Державно-юридичні засади правового виховання здобувачів освіти в управлінні діяльністю закладів освіти у процесі формування громадянських і соціальних компетентностей

Помінчук В. І.

*магістр історії, вчитель історії,
правознавства та громадянської освіти,
Київського ліцею бізнесу м. Київ, Україна,
e-mail: volodymyr.pominchuk@lecos.org*

В процесі активного розвитку демократизації української держави громадянська та соціальна освіта і виховання становлять одне із завдань в управлінні діяльністю закладом освіти. У становленні національної демократичної держави однією з передумов є формування соціуму свідомо активних громадян, які дотримуються демократичних цінностей у своїй поведінці, а також продукують громадянські ініціативи та демократичну культуру.

Актуальність і важливість проблеми викликана недостатнім розробленням її в системі управління та освіти.

Проблему управління діяльністю закладів освіти в контексті формування громадянських і соціальних компетентностей здобувачів освіти досліджують та розкривають у своїй працях українські науковці-Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина, О. В. Овчарук, Л. І. Паращенко, О. І. Пометун, О. Я. Савченко, С. Є. Трубачова, А. П. Гетьман, Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян, В. Я. Тацій.

Відповідно до Закону України (Далі-ЗУ) «Про освіту» і ЗУ «Про повну загальну середню освіту» це освітній результат-сформовані компетентності [2, 3]. Зокрема, громадянські та соціальні компетентності пов'язані з ідеями демократії, моралі, справедливості, рівності, свободи, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають:

- спроможність діяти як відповідальний громадянин та брати повноцінну участь у громадському й суспільному житті, зокрема школи та класу, спираючись на розуміння духовно-моральних, соціальних, економічних і політичних понять і сталого розвитку, критичне оцінювання основних подій національної, європейської та світової історії, а також повагу до прав людини й верховенства права, поцінювання культурного розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України;

- виявлення поваги до інших та толерантності, уміння конструктивно співпрацювати, співчувати та діяти в конфліктних ситуаціях, зокрема пов'язаних з різними проявами дискримінації; дбайливе ставлення до особистого, соціального й фізичного добробуту та здоров'я; дотримання здорового способу життя; розуміння правил поведінки й спілкування, що є загальноприйнятими в різних спільнотах і середовищах та базуються на загальноприйнятих моральних цінностях; спроможність діяти в умовах невизначеності та багатозадачності [2, 3].

Формування громадянських та соціальних компетентностей здійснюється також через реалізацію правового виховання в закладах освіти. Правова освіта-це цілеспрямований, організований, систематичний процес оволодіння правовими знаннями і навичками правової поведінки. Правове виховання тісно пов'язане з правовою освітою: виховання не може обходитися без освіти, а освіта в тому чи іншому ступені дає і виховний ефект. У

зв'язку з цим особливий упор у справі формування правової культури в сучасній Україні має бути зроблений на правову освіту.

Система правового виховання й освіти має бути безперервною. Починаючи з дошкільного закладу, вона повинна продовжуватися у школі, а потім у ВНЗ, в тому числі й у системі підвищення кваліфікації кадрів. Людина часто припускається помилок у поведінці, вчиняє протиправні діяння лише тому, що не знає, як правильно поводитися у тій чи іншій ситуації [7, С. 379].

Формування високого рівня правосвідомості і правової культури неможливе без науково обґрунтованої державної правової політики, яка в Україні перебуває ще в стані формування. Правова політика держави, на думку багатьох правознавців, повинна здійснюватися у трьох основних формах: правотворчості, правозастосуванні і правовому вихованні. Кожній з форм реалізації правової політики повинен бути притаманний свій інструментарій.

Правове виховання і правове навчання органічно взаємопов'язані, оскільки припускають безперервний взаємозв'язок процесів цілеспрямованого формування свідомості особи законослухняного громадянина і правника-професіонала, включаючи етичні ідеали, правові настанови та ціннісні орієнтації, спеціальні, професійно необхідні характеристики. Украй важливо сформувати відповідну мотивацію-позитивне ставлення до пізнаваного змісту і потребу до постійного розширення та поглиблення правових знань [7, С. 381].

Для підняття рівня правової культури молоді України перш за все необхідні чітка державна правова політика, у тому числі у сфері правового виховання, системний, науковий підхід до проведення правових заходів, скоординованість усіх зусиль державних органів, закладів освіти у цьому процесі.

На основі збалансованої державної правової політики в українській системі освіти створена та направлена атмосфера на виховання поваги до Конституції України, її правової системи в цілому, засудження порушень норм права, розгорнена активна боротьба за утвердження принципу соціальної справедливості і відродження етичних норм.

Держава повинна не тільки мати у своєму розпорядженні ефективні засоби підтримки правопорядку в суспільстві, а й саме своїми діями демонструвати позитивний приклад високої правової культури, дотримання законів, прав і свобод громадян також через виховання здобувачів освіти.

Завдання правової освіти в Україні визначені Конституцією України, яка виходить з того, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека повинні стати щонайвищою соціальною цінністю. Як наслідок формування правової культури населення і перш за все підростаючого покоління має бути сьогодні однією з провідних складових діяльності всіх гілок влади України [7, С. 382].

Керівними документами, що визначають правову освіту в Україні, є: Національна програма правової освіти населення, Закон України «Про освіту», Програма розвитку юридичної освіти, Концепція національнопатріотичного виховання молоді та ін. Відповідно до цих документів і повинен здійснюватися процес правової освіти, спрямований на формування правової культури населення.

Основним органом, який повинен виконувати координаційну функцію з питань правової освіти в країні, відповідно до положень Програми розвитку правової освіти є

Всеукраїнська міжвідомча координаційно-методична рада з правової освіти населення. Метою роботи даної Ради є розроблення пропозицій щодо координації діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, навчальних та культурних закладів, наукових установ, видавництв тощо у сфері правової освіти, а також надання методичної допомоги в проведенні цієї діяльності. Важливим напрямком оптимізації правового виховання в сучасній Україні є створення багатоступеневої системи правової освіти, яка повинна забезпечити безперервність правовиховних дій на населення [7. С, 384].

Варто зазначити, що правова освіта в демократичному суспільстві повинна здійснюватися на всіх етапах життя особи: у сім'ї, дошкільних закладах, загальноосвітніх середніх школах, професійно-технічних навчальних закладах, у вищих навчальних закладах, установах післядипломної освіти, державних установах, на підприємствах, у фірмах різних форм власності, громадських організаціях, а також самостійно. Тільки така багатоступенева система правової освіти може забезпечити ефективність та формування необхідного рівня правосвідомості і правової культури. Кожний із таких етапів правової освіти повинен відповідати рівню розвитку людини і сприяти не тільки засвоєнню правових знань, а й формуванню чітких та сталих переконань щодо необхідності правомірної поведінки.

Отже, необхідність дослідження проблеми правового виховання здобувачів освіти безпосередньо впливає на формування та розвиток громадянської та соціальної компетентностей. Це обумовлює потребу в неухильному розвитку і досягненні високого рівня правової освіти та правової культури кожного громадянина, а це можна зробити шляхом вдосконалення навчальних програм освітніх закладів.

Список використаних джерел

1. Гетьман А. П. Основні засади та напрями оптимізації правового виховання в сучасній Україні / А. П. Гетьман, О. Г. Данильян // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Секція: Філософія права.-№ 3, 2010.-С. 86-96.
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» // Відомості Верховної Ради (ВВР).-2020.-№ 31.-С. 226.
3. Закону України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради (ВВР).-2017.-№ 38-39.-С. 380.
4. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локишина, О. В. Овчарук, Л. І. Паращенко, О. І. Пометун, О. Я. Савченко, С. Є. Трубочова.-К.: Вид-во «К.І.С», 2004.-112 с.
5. Концепція громадянського виховання//Інформаційний збірник Міністерства освіти України.-2000.-№ 22.-С. 7–20.
6. Пометун О. І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки / О. І. Пометун // Вісник програм шкільних обмінів.-2005.-№ 23.-С. 18.
7. Правове виховання в сучасній Україні : монографія / А. П. Гетьман, Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян та ін. ; за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, О. Г. Данильяна.-2-ге вид., переробл. і допов.-Х. : Право, 2013.-440 с.
8. Формування громадянської компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів / [Укладач Наталія Степанова.]-Черкаси: Видавництво Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради, 2014.-44 с.